

Ю. Г. Королюк,
доцент, кандидат фізико-математичних наук, докторант,
Національна академія державного управління при Президенті України

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ РОСТУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ РЕГІОНУ В АСПЕКТІ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ЙОГО РОЗВИТКУ

У роботі проведено прикладну оцінку потенціалу росту окремих соціально-економічних показників вітчизняних регіонів. Результати оцінки були піддані аналізу на предмет узгодженості із результатами кластерного аналізу регіональних економічних систем.

The article shows the applied evaluation of separate social-economic native regional data potential growth. The evaluation results were analyzed to see the coherence of the regional economic systems cluster analysis results.

*Ключові слова: потенціал росту, регіональне управління, регіональний розвиток.
Key words: potential growth, regional management, regional development.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ В ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний стан світової науки свідчить про те, що дослідження змісту поняття "потенціал" є актуальним як з позицій теоретичного дослідження тих чи інших явищ, так і в аспекті його практичного використання. Найбільш вагомим здобутком у даному напрямі належать галузі природничих наук, де зазначене поняття є глибоко дослідженим і широко вживаним, принаймні останні два століття. У ХХ столітті термін набув поширення в економічній науці та, починаючи із другої половини минулого століття, продовжив своє входження у галузі гуманітарних наук, що не володіють потужними методами формалізації: державне управління, соціологію, політологію, правознавство. Особливу роль поняття потенціалу зайняло із розвитком вітчизняної системи регіонального управління, де його аналізу та методам оцінки приділяється значна увага теоретиків та практиків.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ, У ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНЕ РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, ЯКИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Сьогодні значна кількість вітчизняних та зарубіжних вчених (М.І. Долішній, З.С. Варналій, Є.В. Давискіба, Є.Д. Ерішвілі, В.Ю. Керецман, О.Б. Коротич, В.М. Кузьмін, В.М. Лексін, Т.С. Максимова, К.В. Мезенцев, М.М. Миколайчук, Н.Р. Нижник, Н.І. Проводар, О.М. Швецов та ін.), досліджуючи різноманітні аспекти соціально-

економічних явищ та процесів на регіональному рівні, у т.ч. проблематику регіонального управління, широко вживають термін "потенціал". Основне прикладне його використання здійснюється шляхом поєднання з іншими термінами економічного та соціального змісту: "економічний", "трудовий", "ресурсний", "людський", "фінансовий" тощо. У свою чергу, використання терміну "потенціал" у регіональному управлінні набуває все більшого поширення одночасно із розвитком галузі наук державного управління. Зазначеному сприяє увага науковців та практиків до цільового аспекту поняття "потенціал", визначення його у ролі об'єкта управління.

Однак, незважаючи на це, сьогодні залишаються відкритими питання систематизації та адекватності формалізованої оцінки регіонального потенціалу, її відповідності цілям регіонального управління та специфіці розвитку конкретного регіону.

Метою роботи є прикладна оцінка потенціалу росту соціально-економічних показників регіону в аспекті аналізу та управління процесом його розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Попередній аналіз прикладного використання науковцями понять, закладених у термін "потенціал", дозволив виявити ряд особливостей [1]:

- вживання його як цільової категорії державної регіональної політики;
- чітко обумовлений ресурсний зміст ("ресурсний потенціал", "природно-ресурсний потенціал" тощо), підсилений одночасним вживанням дієслів "реалізація" та "використання";

— вживання його у якості характеристики території ("потенціал території", "потенціал регіону" тощо).

Сьогодні вітчизняна наука володіє потужним базисом методів прикладної оцінки змісту, що закладають науковці та практики регіонального управління у поняття "потенціал".

Так, заслуговує уваги пропозиція до оцінки потенціалу О.Г.Осауленка та В.І.Карпова [2, с. 2], що базується на десятих складових: демографічному розвитку, розвитку ринку праці, матеріальному добробуту населення, умовах життя населення, рівні життя населення, рівні освіти населення, стані охорони здоров'я, соціальному середовищі, екологічній ситуації, фінансуванні людського розвитку.

О.Б.Коротич [3] оцінює соціально-територіальний потенціал регіону на підставі оперування показниками чисельності населення та розміру території регіону. Прикладне визначення методу — обгрунтування адміністративно територіального реформування України. А.М.Асаул, Н.В.Павліха [4, с. 10], даний тип потенціалу оцінюють на підставі методу Е.Енгеля шляхом оперування показниками чисельності населення та розміру території регіону. Метод використано при аналізі інвестиційної привабливості регіону.

Є.В.Давискіба [5] розуміє економічний (інвестиційний, природно-ресурсний, трудовий) потенціал регіону як сукупну здатність наявних у межах регіону економічних ресурсів забезпечити виробництво максимально можливого обсягу матеріальних благ і послуг, що відповідають потребам суспільства на даному етапі його розвитку. Прикладний аналіз зазначеного типу потенціалу науковець здійснює шляхом вартісної оцінки складових "затратних" і "результативних" підходів. Метод використано при аналізі оцінки ефективності використання економічного потенціалу Харківської області.

Р.І.Темиргалієв [6] аналіз понять, закладених у термін "ресурсний потенціал", пропонує здійснювати як сукупність: ретроспективного аналізу; комплексної оцінки наявних ресурсів; визначення запасів ресурсів; визначення альтернативних ресурсів (ресурсів-замінників); визначення необхідності залучення зовнішніх ресурсів; порівняння взаємозамінних ресурсів з капітаємності, енергоємності, величини запасу, інвестиційної привабливості, можливостями використання. При оцінці домінує "ресурсна" складова, яка є основним чинником забезпечення цілей регіонального розвитку.

І.В.Шляхто [7] визначає інноваційний (виробничо-технологічний, кадровий, інформаційний, фінансовий, науково-технічний, організаційний, управлінський, інноваційної культури, споживчого сегменту) потенціал регіону як можливість створення, запровадження нововведень та готовність їх сприйняти. Пропонується методика диференційованої оцінки сукупності вартісних, кількісних та якісних показників, що характеризують регіон.

І.В. Дроздова [8] визначає економічний потенціал реконструкції міста як динамічну системну характеристику. Числова оцінка пропонується шляхом застосування функції корисності (вектора Шеплі) у розробленій моделі конкурентного розподілу суспільних витрат.

В.І. Приймак [9] аналізує трудовий потенціал як номінальне поняття (джерело можливостей населення до праці) та реальне (практичне використання його здатності до трудової і громадської діяльності). Методика оцінки передбачає отримання, шляхом економіко-математичного аналізу статистичних показників, інтегрального показника для довільних регіонів і часових проміжків.

М.М. Миколайчук [10] пропонує визначати індикатор потенціалу регіону з використанням структури, аналогіч-

ної структурі індикатора сталого розвитку (індикатор забезпечення регіону природними ресурсами, індикатор потенціалу людського капіталу, індикатор потенціалу економічного розвитку).

Спільною особливістю пропонованих методів формалізації "потенціалу" є їх вартісно-ресурсна основа. При числовій оцінці науковці, спрощуючи постановку завдання, значно звужують спектр поняття "потенціал регіону", чітко окреслюючи окремі його складові: "трудоий", "інноваційний", "територіальний" тощо. За винятком окремих робіт [8; 9] "потенціал" не розглядається та не оцінюється як динамічна системна характеристика. Проте навіть спроби статичної оцінки окремих складових "потенціалу регіону" шляхом аналізу регіональної соціально-економічної статистичної інформації свідчать про їх високу прикладну значимість, пов'язану зі зростанням чіткості постановки цілей державного та регіонального управління.

Багато дослідників явно чи опосередковано визначають процес управління регіоном схемою:

управлінська дія → процес використання потенціалу → соціально-економічна ціль(і) управління.

Більше того, основний аспект докладання зусиль управлінської дії обмежується винятково процесом ресурсного використання "потенціалу" з метою досягнення поставлених кінцевих соціально-економічних цілей. Формалізована оцінка величини потенціалу у такому випадку становить інтерес тільки як можливість використати оцінений обсяг відповідного ресурсу. Однак, цільова категорія даного поняття не може обмежуватися винятково чинниками його ресурсного використання. Слід погодитися із визначенням потенціалу як системної характеристики, для якої притаманні певні умови реалізації, які можуть розглядатися у вигляді числових величин, що можуть бути знайдені шляхом обробки інформації про систему [11]. Управління регіоном у такому аспекті визначається як управління системою, на стан якої можна вплинути тільки шляхом створення необхідних умов для реалізації її потенціалу [1]. Варто зазначити, що термін "умови реалізації потенціалу" використовується в методі системного потенціалу, деталізованого російським економістом Г.С. Пушним [15] при описі властивостей складних адаптивних систем (до яких відносять регіональні соціально-економічні системи) і трактується як окрема властивість системи та її оточення, що активізує чи гальмує ріст її параметрів.

Метод системного потенціалу базується на таких твердженнях [12]:

— стан системи може описуватися за допомогою двох параметрів: "потенціалу системи" і "умов реалізації потенціалу";

— "потенціал" і "умови реалізації потенціалу" зростають внаслідок "діяльності" системи і зменшуються внаслідок дії "принципу ентропії";

— "діяльність" системи є процес реалізації її "потенціалу";

— "реалізований потенціал" росте внаслідок його використання в процесі "діяльності" системи, "нереалізований" — поступово "відмирає".

Зважаючи на зазначене, слід визнати той факт, що причиною негативного стану справ, у тій чи іншій сфері регіону, є негативні умови реалізації потенціалу. Однак, дієві зусилля регіональної влади щодо формування належних умов реалізації потенціалу можливі тільки внаслідок конкретизації даного поняття, його формалізованого аналізу. Останній можливо здійснити на підставі об'єктивної оцінки потенціалів відповідних регіональних

соціально-економічних показників, зокрема, таких, що враховують їх динаміку.

Як було сказано вище, за винятком окремих праць, регіональний потенціал не розглядається як динамічна характеристика. Зазначене набуває принципової актуальності за умов того факту, що управління за своїм змістом є динамічним феноменом. Поняття "потенціал" у світовій науці оцінюється як відносна характеристика, при формалізації якої на перше місце вноситься порівняння її величини (чи величини ознаки, на яку він впливає чи динаміку якої зумовлює) між точками спостереження. Варто зауважити про практичний зміст "потенціалу" у різних галузях науки зумовлений тим, що він займає "проміжне" положення при встановленні тих чи інших закономірностей поведінки та властивостей реальних об'єктів (наприклад у кінетиці: швидкість → потенціал → потенціал → швидкість). Слід зазначити, що ідеї врахування динаміки показників (зокрема, валового регіонального продукту, інвестицій в основний капітал, вимог банків за кредитами, рівнем доходів, середній заробітній платі, рівню зареєстрованого безробіття) були реалізовані П.В.Матвієнком [13, с. 28] при узагальненій оцінці регіону. Дослідник пропонує оцінювати динаміку показників у балах на підставі результатів зіставлення з нормативними або середніми значеннями по регіонах.

У свою чергу, утвердження регіонального потенціалу як управлінської категорії визначає низку принципових вимог до методів його оцінки:

- об'єктивності (розрахунок потенціалу повинен здійснюватися на підставі об'єктивних даних);
- універсальності алгоритму розрахунку (формалізована оцінка потенціалу повинна бути реалізована в єдиному підході як у площині різних регіонів, так і в розрізі типів показників);
- детермінованості зв'язку величини потенціалу з показником, який піддається його впливу (абсолютна величина потенціалу не становить практичної цінності, на противагу можливості оцінки його впливу на той чи інший показник проблемного об'єкта; особливої ваги набуває оцінка тієї частини потенціалу, що може бути реалізована);
- точності розрахунку (алгоритм розрахунку повинен базуватися на методах, точність яких піддається оцінці).

Зважаючи на зазначене, обумовимо той факт, що в основу стабільної лінійної динаміки окремого регіонального показника закладено дію певного чинника — потенціалу росту. Комплексна дія потенціалу росту може визначатися як результатом використання наявної ресурсної бази, регіональними тенденціями і взаємозв'язками, так і чинниками зовнішнього середовища, управлінськими впливами державної та місцевої влади.

Розглянемо, як приклад, комплексну динаміку сільськогосподарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг для Донецької області за 2003—2008 рр. (дані Державної служби статистики [14]), зображену на рис. 1.

Побудова лінійного тренду (рис. 1) дозволяє виокремити характеристики зростання зазначеного показника (a та b параметри). Зважаючи, що саме параметр a

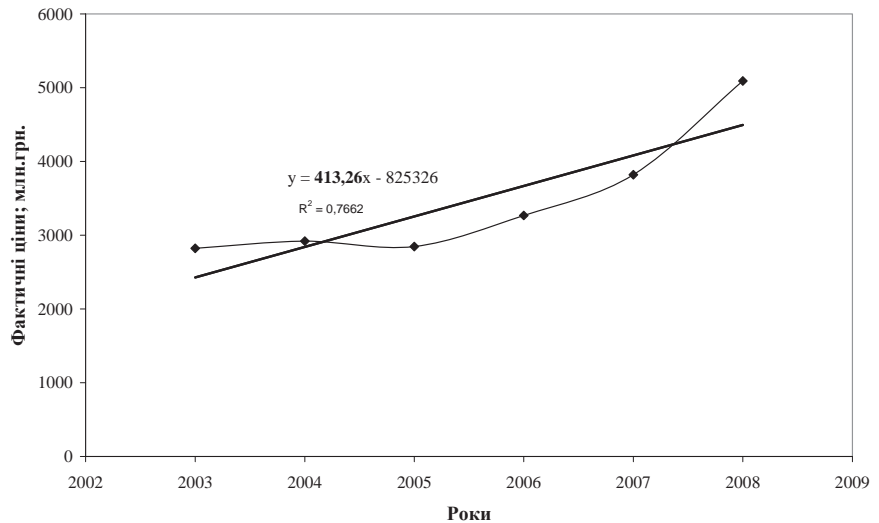

Рис. 1. Динаміка показника сільськогосподарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг для Донецької області

описує швидкість зростання показника (окремо обумовимо той факт, що лінійний тренд визначає найпростіший випадок поведінки показника і не дає достатньої точності прогнозу, однак у даному випадку цікавить виключно швидкість зміни його динаміки), правомірно пов'язати його величину із дією вищеописаного чинника — потенціалу росту (ідея взаємозв'язку швидкості та потенціалу не є новою та детально опрацьована в галузі природничих наук). Аналізуючи наведений на рис. 1 приклад, можна прийти до наступних висновків:

- в Донецькій області на період 2003—2008 рр. сформувався потенціал росту сільськогосподарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг величиною 413,26 (млн грн./рік);
- за 2006 та 2007 р. динаміка аналізованого показника в цілому відповідає його потенціалу росту (відповідно 421 та 553 (млн грн./рік));
- за 2008 р. динаміка показника суттєво перевищує середню за звітний період (потенціал росту) та становить 1270 (млн грн./рік), що є свідченням позитивних тенденцій в сфері сільськогосподарства та мисливства Донецької області.

Шляхом аналізу даних Державної служби статистики в рамках описаного підходу, було проведено оцінку потенціалів росту (сформованого за 2003—2008 рр.): сільськогосподарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг; лісового господарства та пов'язаних з ним послуг; рибальства та рибництва; промисловості; будівництва та фінансової діяльності для 24 областей України і Автономної Республіки Крим (табл. 1).

У сфері сільськогосподарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг найбільший потенціал росту мають Дніпропетровська, Донецька та Київська області. У свою чергу, Вінницька, Житомирська, Закарпатська, Сумська, Хмельницька та Чернівецька області мають від'ємний потенціал зростання. Сфера промисловості характеризується наявністю позитивного потенціалу росту для усіх регіонів, де лідируючі позиції обіймають "промислові" області: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька. В сфері будівництва два регіони (Сумська та Чернігівська обл.) та у сфері фінансової діяльності Автономна Республіка Крим мають негативний потенціал зростання.

Таким чином, в аспекті наявності позитивних та негативних величин потенціалів росту в різних сферах (табл. 1)

Таблиця 1. Потенціал росту окремих показників за регіонами (млн грн./рік)*

Регіон	Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги		Лісове господарство та пов'язані з ним послуги		Рибальство, рибництво		Промисловість		Будівництво		Фінансова діяльність	
	a	R ²	a	R ²	a	R ²	a	R ²	a	R ²	a	R ²
Республіка Крим	53,63	0,05	1,97	0,84	-42,97	0,64	1559,91	0,93	12612,60	0,87	-111,66	0,22
Вінницька обл.	-62,80	0,14	7,69	0,77	0,89	0,89	1414,00	0,75	122,80	0,88	84,00	0,91
Волинська обл.	64,29	0,60	6,94	0,91	0,31	0,20	1023,43	0,82	45,66	0,93	96,60	0,94
Дніпропетровська обл.	425,00	0,87	-1,74	0,41	-0,80	0,11	12151,66	0,90	231,00	0,70	403,37	0,96
Донецька обл.	413,26	0,77	2,69	0,86	5,31	0,75	10591,31	0,89	778,77	0,75	404,20	0,95
Житомирська обл.	-203,09	0,80	17,63	0,71	-1,06	0,22	1434,51	0,82	52,11	0,68	46,57	0,82
Закарпатська обл.	-23,29	0,51	3,80	0,46	0,26	0,77	514,34	0,92	57,31	0,84	75,31	0,97
Запорізька обл.	196,63	0,62	0,23	0,69	-2,06	0,20	7555,03	0,89	78,00	0,75	142,17	0,90
Івано-Франківська обл.	155,74	0,81	15,29	0,84	0,14	0,43	409,80	0,73	74,34	0,93	78,09	0,92
Київська обл.	673,77	0,84	13,94	1,00	-2,09	0,74	2403,43	0,93	270,89	0,85	55,89	0,84
Кіровоградська обл.	75,20	0,69	2,00	0,98	-1,23	0,62	644,77	0,89	160,11	0,68	61,00	0,89
Луганська обл.	53,20	0,25	2,23	0,79	-2,74	0,65	3685,77	0,94	98,77	0,35	114,66	0,99
Львівська обл.	132,46	0,59	11,11	0,77	1,43	0,91	1188,89	0,90	181,46	0,96	338,11	0,97
Миколаївська обл.	72,06	0,52	4,09	0,58	0,49	0,06	3999,89	0,82	60,86	0,80	78,63	0,92
Одеська обл.	31,46	0,05	2,83	0,94	12,00	0,57	1976,74	0,97	207,51	0,95	461,14	0,94
Полтавська обл.	158,11	0,38	4,49	0,93	10,14	0,70	6015,91	0,82	111,51	0,68	125,63	0,96
Рівненська обл.	34,11	0,14	10,06	0,97	0,49	0,20	3391,37	0,94	38,77	0,60	64,20	0,95
Сумська обл.	-126,03	0,60	8,14	0,98	0,54	0,75	640,71	0,96	-23,09	0,38	57,14	0,91
Тернопільська обл.	127,60	0,49	2,11	0,94	-0,66	0,80	332,26	0,89	35,83	0,93	63,34	0,97
Харківська обл.	116,77	0,35	3,60	0,96	1,34	0,60	6547,06	0,88	276,69	0,95	601,86	0,98
Херсонська обл.	105,37	0,42	2,77	0,83	0,46	0,37	156,83	0,03	47,03	0,59	68,29	0,98
Хмельницька обл.	-45,09	0,16	3,23	0,84	-0,20	0,25	2473,89	0,97	61,46	0,92	92,43	0,94
Черкаська обл.	68,51	0,08	4,46	0,93	2,11	0,72	2968,69	0,84	62,69	0,90	62,14	0,95
Чернівецька обл.	-3,46	0,01	10,91	0,70	-0,14	0,24	219,91	0,89	63,46	0,84	40,09	0,92
Чернігівська обл.	54,37	0,25	9,34	0,99	-0,97	0,27	622,80	0,97	-104,94	0,75	62,94	0,90

*: a — параметр лінійного тренду; R² — коефіцієнт детермінації.

слід обумовити, відповідно, два цільових напрями управління: забезпечення стабільності функціонування галузі регіону (підтримка існуючих умов реалізації потенціалу) та потребу в її трансформації (формування якісно нових умов реалізації потенціалу).

На предмет порівняння отриманих результатів із результатом кластерного аналізу вітчизняних економічних регіональних систем, було побудовано узагальнену діаграму для потенціалу росту показників сільського господарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг і промисловості із групуванням регіонів за порядковим номером кластера (рис. 2). Кластерний аналіз регіональних економічних систем України був здійснений у попередніх дослідженнях [15] методом мереж Кохонена шляхом аналізу статистичних показників Державної служби статистики, що відображають економічний стан регіонів.

У результаті порівняння встановлено узгодженість потенціалу росту показників промисловості із порядковим номером кластера регіональної економічної системи (зокрема, найбільший прояв дана узгодженість має для випадку 2-го кластера). Позитивні величини потенціалу росту сільського господарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг не впливають суттєво на комплексний стан регіональної економічної системи, на відміну від негативних (зокрема, у випадку 3-го та 7-го кластера).

Слід зазначити, що кластерний аналіз та розрахунок потенціалів росту здійснювався в площині аналізу двох відмінних аспектів аналізу поведінки регіональних соціально-економічних систем: в одному випадку [15] комплексно досліджувалась велика сукупність статичних (за звітний період одного року) показників стану регіональної системи; у випадку наведеного розрахунку потенціалу росту аналізувалась 8-річна динаміка відокремлених показників. Узгодженість результатів зазначених двох аналізів дає підстави припускати про об'єктивність виявлених особливостей та зроблених на їх підставі висновків.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи вищенаведене, слід зазначити, що оцінка регіонального потенціалу є ключовою проблемою формування дієвої системи регіонального управління. Вирішення проблеми потребує обґрунтування об'єктивних підходів його формалізації, що повинні базуватися на методах статистичного аналізу соціально-економічних показників регіону.

Врахування динаміки соціально-економічних показників регіону при оцінці потенціалу їх росту є перспективним для практики регіонального управління, оскільки дозволяє конкретизувати умови його реалізації.

Наведений в роботі підхід до оцінки потенціалу росту соціально-економічних показників регіону є універсальним і може застосовуватися для будь-якого територіального утворення України. Апробація алгоритму шляхом аналізу статистичних даних Державної служби статистики, дозволила не тільки підтвердити розрахунки, але й отримати більш детальну інформацію про розвиток регіонів України. Зокрема встановлено, що у сфері сільського господарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг найбільший потенціал росту мають Дніпропетровська, Донецька та Київська області. У свою чергу, Вінницька, Житомирська, Закарпатська, Сумська, Хмельницька та Чернівецька області мають від'ємний потенціал зростання. Сфера промисловості характеризується наявністю позитивного потенціалу росту для усіх регіонів, де лідируючі позиції обіймають "промислові" області: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька. В сфері будівництва два регіони (Сумська та Чернігівська обл.) та у сфері фінансової діяльності (Автономна Республіка Крим) мають негативний потенціал зростання. Виявлені позитивні та негативні величини потенціалів росту в різних сферах вимагають обумовити, відповідно, два цільових напрями управління: забезпечення стабільності функціонування галузі регіону (підтримка існуючих умов реалізації потенціалу) та потребу в її трансформації (формування якісно нових умов реалізації потенціалу).

Як перспективи подальших досліджень слід визначити оцінку, у рамках наведеного підходу, потенціалу соціальних регіональних показників, аналізу їх узгодженості із відповідними економічними показниками, виявлення негативних та позитивних тенденцій їх динаміки.

Література:

1. Короліук Ю.Г. Основні аспекти прикладного використання поняття "потенціал" як цільової категорії регіонального управління / Ю.Г. Короліук // Інвестиції: практика та досвід. — 2010. — №9. — С. 78—81.

2. Осауленко О. Регіональна статистика в системі державного управління / О. Осауленко, В. Карпов // Командор. — 2002. — №1. — С. 2—7.

3. Коротич О.Б. Теоретико-методологічні засади державного управління регіональним розвитком України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. наук держ. управл.: спец. 25.00.02 "механізми державного управління" / О.Б. Коротич. — Запоріжжя, 2009. — 36 с.

4. Асаул А.Н. Совершенствование метода многомерной статистической оценки для диагностики инвестиционной привлекательности регионов / А.Н. Асаул, Н.В. Павлиха // Вісник Академії економічних наук України. Науковий щорічник. — Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2004. — № 1(5). — С. 9—15.

5. Давыскиба Е.В. Экономический потенциал региона: методика и опыт оценки / Давыскиба Е.В. // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. — Вып. 50. — К.: Техніка, 2003. — С.152—157.

6. Темиргалієв Р.І. Ресурси регіонального розвитку та їх роль у визначенні стратегічних пріоритетів держави / Темиргалієв Р.І. // Державне управління та місцеве самоврядування. Серія "Управління". Вип. № 3(9). — 2009. — С.123—130.

7. Шляхто І.В. Оцінка інноваційного потенціала регіона / Шляхто І.В. // Управління общественними і економічними системами. — 2007. — № 1. — С. 21—28.

8. Дроздова І.В. Методологія прогнозування розвитку економічного потенціала реконструкції городів Росії / І.В. Дроздова // Проблемы современной экономики. — 2008. — №1. — С. 68—75.

9. Приймак В. І. Регулювання трансформації трудового потенціалу в регіональній системі ринку праці: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.02.03 "організація управління, планування і регулювання економікою" / В. І. Приймак. — Львів, 2005. — 37 с.

10. Миколайчук М.М. Економічна політика регіонального розвитку в умовах глобалізації: [монографія] / М.М. Миколайчук. — Київ: К.І.С., 2009. — 228 с.

11. Pushnoi G. Dynamics of a system as a process of realization of its "potential" / Pushnoi G. // The 21st International Conference of the System Dynamics Society, Proceedings, New York. — No.56. — 2003.

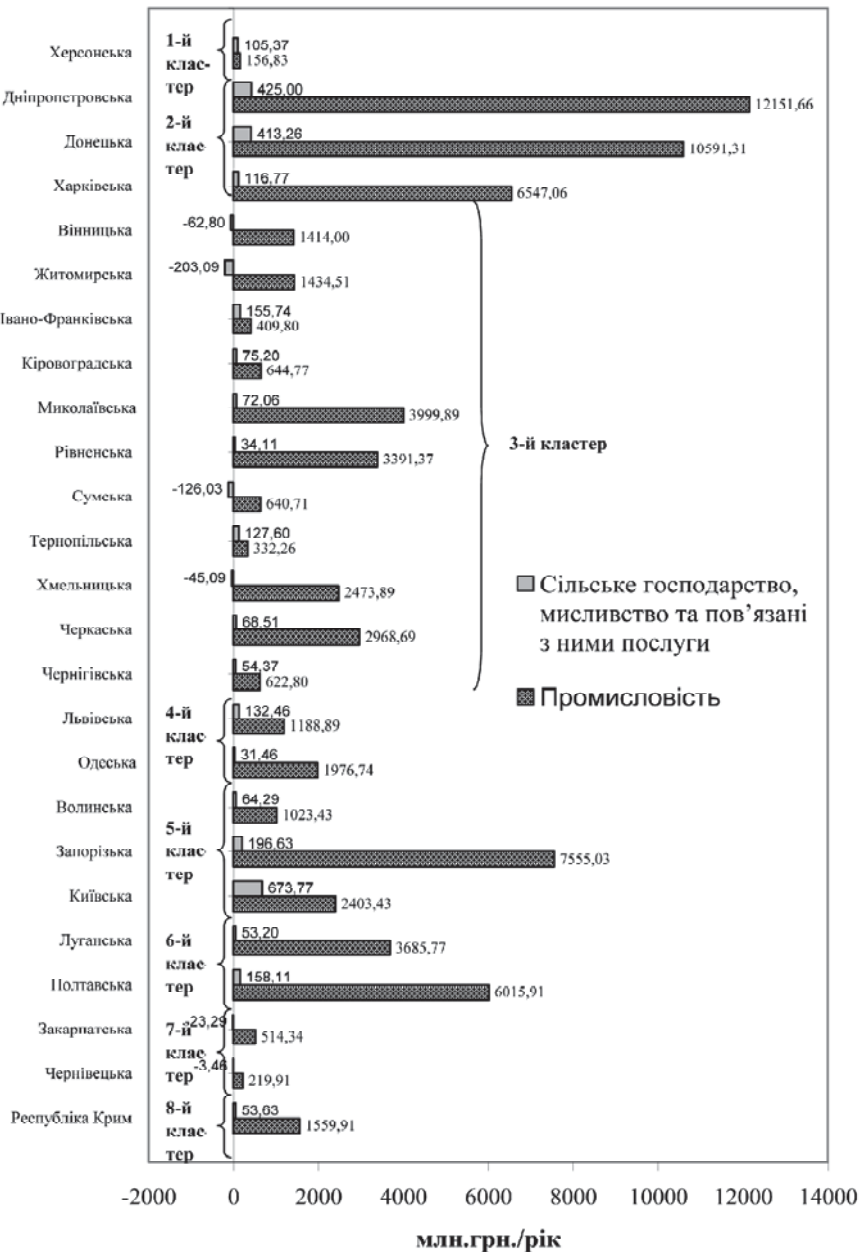

Рис. 2. Потенціали росту та групи кластерів регіональних економічних систем

12. Пушной Г.С. О применении метода системного потенциала в исследовании эволюции экономической системы / Пушной Г.С. // Материалы II Всероссийской Интернет-конференции по проблемам экономики и эволюционной экономики "Термодинамический подход к описанию экономических систем". — Екатеринбург, 2004. — С. 43—59.

13. Матвієнко П. Узагальнююча оцінка розвитку регіонів / П. Матвієнко // Економіка України. — 2007. — №5. — С. 26—35.

13. Статистичний збірник "Регіони України" 2009 [стат. зб.] Ч. 1 / За ред. О.Г. Осауленка; Державний комітет статистики України. — К.: Держкомстат, 2009. — 369 с.

15. Короліук Ю.Г. Кластерний аналіз регіональних систем у контексті державного регулювання соціально-економічним розвитком / Ю.Г. Короліук // "Держава та регіони. Серія: Державне управління". — 2009. — №4. — С. 174—179.

Стаття надійшла до редакції 18.08.2011 р.